

ostala nadnaravna bića; P. Čarobni predmeti; R. Tabu.

Koliko je ta podjela dosljedna, koliko je teorijski utemeljena, u koliko je mjeri može povezati i uskladiti s dosadašnjim (malobrojnim!) katalogima mitskih predaja drugih naroda, pitanja su koja nadilaze namjeru ovog kratkog informativnog prikaza. No da je katalog ovakav kakav jest veoma upotrebljiv i poticajan, to je izvan sumnje. Baš zbog toga treba požaliti zbog jednog njegovog nedostatka, koji umanjuje upotrebljivost kataloga. Iz njega su, naime, izostale dvije veoma važne skupine: predaje o smrti i mrtvima (skupina B) i predaje o vilama. Prema autoričinu objašnjenju ove su skupine izostavljene jer je svaku od njih posebno obradio opširno jedan drugi autor — obje na mađarskom jeziku, pri tom drugu samo u rukopisu. No zapravo, kad bi te dvije pojedinačne posebne klasifikacije bile objavljene i na znatno dostupniji način, to još ne bi bio razlog da se iste skupine ne inkorporiraju i u kompleksan katalog mitskih predaja.

Maja Bošković-Stulli

A Motif Index for Lost Mines and Treasures Applied to Redaction of Arizona Legends, and to Lost Mine and Treasure Legends Exterior to Arizona, by Byrd Howell Granger, FF Communications No. 218, Soumalainen Tiedeakatemia Academia Scientiarum Fennica and Tucson University of Arizona Press, Helsinki 1977, 277 str.

Predanja i priče o sakrivenim rudnicima i zakopanom blagu su internacionalnog karaktera. Komparativna izučavanja, koja bi široko zahvatila ovu tematiku, moguća su jedino na osnovu poznavanja regionalnih materijala. Poduhvat B. H. Grendžera (B. H. Granger) da sačini katalog motiva predanja o sakrivenim rudnicima i zakopanom blagu, na tlu Arizone, predstavlja samo deo napora koje bi u tom pravcu trebalo načiniti.

Knjiga se sastoji iz uvoda, u kome autor upoznaje sa ispitivanim materijalom, svojim pobudama za ovakav napor i ukazuje na rezultate nekih ranijih istraživanja, kojima se u svom delu koristio. To je, pre svega Tomsonov (Stith Thompson) indeks motiva. Autor nalazi da je više motiva iz ovog indeksa primenjivo na predanja o sakrivenim rudnicima i zakopanom blagu. On pominje i istraživanja G. T. Harleja (Gerard T. Hurley, *Buried Treasure Tales in America*, Western Folklore, X (July 1951), 197—216.) koja su mu takođe bila od koristi.

Nakon uvoda sledi pet poglavlja, dva priloga i bibliografija.

U prvom poglavlju ispitivač bliže upoznaje sa materijalom koji istražuje. Njega čine 339 predanja iz Arizone, od toga 71 potiče iz originalne usmene tradicije, dok ostala predstavljaju sekundarne izvore. B. H. Grendžer ih je podelio, kako sam kaže, u logične kategorije. Autor ovde koristi hronološki princip klasifikacije i ispitivani materijal svrstava u četiri perioda: španski period, rani američki period, predanja o rudniku Izgubljeni Holanđanin (The Lost Dutchman Mine) i moderni period. On, međutim, ne tvrdi da su predanja stara toliko koliko nam je od savremenosti udaljen period u koji ih svrstava. Po mišljenju istraživača svaka od pomenutih kategorija predanja ima neka svojstvena obeležja, koja u nastavku želi da pokaže i obrazloži.

Centralni deo knjige čine četiri poglavlja, analogno periodima po kojima su predanja svrstana. Svako od njih sadrži redakcije tekstova predanja, sa komentarima i tabelama motiva.

Tako drugo poglavlje čine tekstovi predanja iz ranog španskog perioda, odnosno od dolaska prvog belog čoveka u Arizonu (kraj XVI v.) do kraja meksičke dominacije, zapravo do 1848.

Autor zaključuje da je struktura radnje ovih predanja veoma jednostavna. (Ovde se B. H. Grendžer koristi ispitivanjima prethodnih is-

traživača, na istom polju. G. T. Harlej je, u već pomenutom radu, otkrio da priče i predanja o sakrivenim rudnicima i zakopanom blagu, na području Amerike, uglavnom imaju dvodelnu strukturu kompozicije. U prvom delu one govore o sakrivanju rudnika / blaga, a u drugom o traženju blaga. Siže im je veoma sveden, sa razvijenijim prvim delom. Tako se u njima, uglavnom, govori o sakrivanju rudnika/blaga. Primeri iz primarne usmene tradicije ovde predstavljaju sasvim kratko izlaganje.

Treće poglavlje čine predanja iz ranog američkog perioda, koji obuhvata godine od 1848 do 1900. Iz nje ga su isključena predanja o sakrivenom rudniku Izgubljeni Holandain. Ona su u posebnom, četvrtom, poglavlju. Mada hronološki pripadaju ranom američkom periodu, ova predanja su veoma mnogobrojna i imaju neka specifična svojstva. Zato su izdvojena u posebno poglavlje. Takođe neka od ovih predanja po hronologiji pripadaju XX v., što je za autora bio razlog više da ih izdvoji.

Struktura radnje predanja iz ranog američkog perioda je, po nalazu istraživača, nešto složenija. U njima je razvijen prvi deo, o sakrivanju blaga/rudnika, kao i onaj koji govori o njegovom traženju.

Od svih predanja koja govore o zakopanom blagu i sakrivenim rudnicima na području Arizone najrasprostranjenija su ona o rudniku Izgubljeni Holandain. Za ovim su blagom, po obaveštenjima koja daje autor, mnogi stvarno tragali. Priroda dragocenosti koje se pojavljuju pod ovim nazivom u predanjima nije jasna. Neki tragaoci o njemu govore kao o sakrivenom rudniku, drugi kao o gomili zlata u pećini.

Veliki deo ovih predanja su razvijena fabuliranja i imaju dvodelnu strukturu radnje.

Peto poglavlje sadrži tekstove koji pripadaju modernom periodu, od 1900 do 1958. Ono je zanimljivo posebno zbog toga što od ukupnog

broja prezentiranih tekstova (83) čak 40 potiču iz usmene tradicije i direktni su zapisi.

Hronologizacija prezentiranih predanja u knjizi izvršena je na osnovu podataka koje ona sadrže. Često su to tačno određene godine. Tamo gde datiranja nema autor se koristi nekim drugim podacima koja se nalaze u predanjima. Tako se, po njegovom nalazu, u predanjima iz španskog perioda kao junaci pojavljuju Španci, Indijanci i Meksikanci. Španci su ovde, uglavnom, u ulozi misionara. Sireći veru među Indijancima, oni bivaju napadani od drugih Indijanaca. Grendžer u tome vidi direktne reminiscencije na jezuitsku misiju u Arizoni. S druge strane predanja iz prvog američkog perioda, takođe sadrže neke karakteristične detalje: opise indijanskih napada na američke vojnike. Junaci su emigranti, rudari, vojnici.

Zanimljivo je pomenuti da je velik broj predanja o sakrivenim rudnicima i zakopanom blagu u Arizoni tematski vezan za sakrivene rudnike. Po istraživačevom mišljenju to je takođe izraz realnih ljudskih težnji i poduhvata. Traganje za zlatom u Arizoni je bilo veoma rasprostranjena pojava. Elemente stvarnosti u predanjima o skrivenim rudnicima i zakopanom blagu predstavljaju i lična imena junaka, često pominjanje nacionalnosti i sl. Iz svega što je autor zapazio vidi se da predanja iz Arizone sadrže mnogo elemenata koji su izraz realnih zbivanja.

Naša predanja o zakopanom blagu uglavnom ne sadrže konkretizacije ovog tipa. Takođe pada u oči da se kod nas ne pojavljuju pričanja o sakrivenim rudnicima. Ovo predstavlja elemente za komparaciju.

Ključni deo rada, rezultate do kojih je autor u analizama došao, predstavlja indeks motiva. Prvi prilog (A) sačinjava lista motiva koji se pojavljuju u ispitivanom materijalu. Istraživača je zanimalo kakva je priroda sakrivenih rudnika/blaga u predanjima, ko ga skriva, gde, ko ga traži, zašto ga ne nalazi i sl. Svi

ovi elementi egzistiraju u ispitivnom materijalu i po autorovom mišljenju predstavljaju motive. Pri definisanju pojma motiv Grendžer koristi Tomsonovo (Stith Thompson) mišljenje, po kome je motiv »najmanja jedinica pripovesti koja ima moć da nastavi tradiciju«. U predanjima o sakrivenim rudnicima i zakopanom blagu, na tlu Arizone, pominje sledeće motive: a) topografske i kulturne karakteristike mesta gde se rudnik/blago skriva, b) uzroci ili motivi za skrivanje rudnika ili blaga, c) pomoćni zastupnici u sakrivanju, gubljenju, ili neuspehu u premeštanju, d) priroda sakrivenog predmeta, e) prirodni i natprirodni elementi ili putevi koji služe za pronalaženje, sakrivanje, rudnika ili blaga, f) načini prenošenja priče (obaveštenja), g) čuvar rudnika ili blaga, h) verovanja u vezi sa sakrivenim rudnikom/blagom, j) skrovište se nalazi nakon što je blago odneseno, k) razlozi zbog kojih sakriveni ili izgubljeni objekat nije nađen ili povraćen, n) specijalne okolnosti ili zastupnici dovedeni u vezu sa otkrićem, p) događaji dovedeni u vezu sa aktom sakrivanja, r) pobijanje da rudnik ili blago postoji, ili ako je tako, da je ikada sakriveno.

Autor pojedine motive obeležava slovnim znacima, simbolima. Njihove konkretne manifestacije, u tekstovima, označene su brojevima u indeksu. Tako, na primer, topografske i kulturne karakteristike mesta gde se rudnik/blago skriva (a) u predanjima mogu biti različite: a1 - brežuljci, stene, drugi objekti na zemlji, a2 - ravnica, erozivna ravan, a3 - u blizini, na vodi ili u vodi itd.

Iz predložene kataloga motiva vidi se da su njihove konkretne manifestacije u predanjima veoma različite. Tendencija njihovog ujednačavanja nije izražena.

Prilog B predstavlja spisak motiva, sa svim pojedinačnim konkretizacijama u tekstovima, izdvojeno za pojedinačne periode.

Na kraju treba pomenuti da neki važni pojmovi koji su ovde korišće-

ni, nisu do kraja precizirani. Reč je, pre svega, o pojmu motiv. Autor u knjizi upotrebljava nepreciznu i nejasnu Tomsonovu definiciju. Zbog toga i nije jasno kojim se kriterijumima koristi da odredi motiv, kao jedinicu ispitivanja u prezentiranom materijalu. Takođe su pojmovi priča (tale) i predanje (legend) često korišćeni u knjizi da označe jedno — predanje. Da se ovde radi o predanjima autoru je jasno, što se vidi i iz naslova, ali u tekstu ponegde ipak koristi neadekvatan pojam priče.

Grendžerova knjiga u celini predstavlja vredan doprinos i osnovu za stvaranje međunarodnog indeksa motiva. U njoj se nalazi detaljan i pregledan opis predanja o sakrivenim rudnicima i zakopanom blagu u Arizoni. Kao takva ona pre svega može poslužiti kao praktično pomagalo, a ne kao naučna klasifikacija, što joj i nije bila pretenzija. Pored toga autor je u predstavljenju knjizi ukazao na reflektovanje nekih elemenata društveno-istorijske i socijalne stvarnosti u ovim predanjima. Takođe je pokazano starije i novije stanje usmene prozne tradicije na tlu Arizone.

Zoja Karanović

Märchen aus Pakistan, Aus dem Sindh übersetzt und herausgegeben von **An-nemarie Schimmel**, Die Märchen der Weltliteratur, Eugen Diederichs Verlag, Düsseldorf-Köln 1980, 287 str.

Iako je pokrajina Sindh tek jedna od nekoliko njih unutar zapadnog Pakistana, u njoj skupljene pripovetke i bajke mogu se smatrati reprezentantima indo-pakistanskog islama koji se ovdje definitivno utemeljio nakon podjele potkontinenta 1947. god. Buđenjem nacionalne svijesti i željom za uspostavljanjem vlastitog identiteta, muslimani su svoje životne ideale nastojali udesiti prema Kuranu i riješiti se hinduističke tradicije koja je dotad prevladavala.